

Силабус курсу:

НАЦІЄТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	доктор філософії
Спеціальність:	032 Історія та археологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

д.і.н., проф., Михайлюк Віталій Павлович

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Професор кафедри історії та археології

посада

myhaluk@snu.edu.ua

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу: Метою лекційних занять викладання навчальної дисципліни «Націєтворчі процеси в сучасній Європі» є опанування майбутніми фахівцями-істориками комплексом знань, вмінь та навичок з основних теоретичних підходів зарубіжних і вітчизняних дослідників до визначення сутності нації і націоналізму, націєтворчих процесів на сучасному європейському континенті.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти аспіранта; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які аспіранти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знати:

- сутність поняття „нація”, «націєтворчі процеси»;
- поняття дезінтеграція як деструктивний етнополітичний процес;
- різні форми і прояви дезінтеграції: сепаратизм, агресія, загарбання, іредентизм, анексія;
- методи дослідження проблеми етнополітичної інтеграції та дезінтеграції;
- основні теоретичні підходи до осмислення інтеграції та дезінтеграції;
- зарубіжний досвід етнополітичної дезінтеграції та інтеграції;
- підходи до української національної державності.

Вміти:

- вільно володіти фактичним матеріалом з розвитку нації творчих процесів в сучасній Європі;
- застосовувати методику дослідження проблеми етнополітичної інтеграції та дезінтеграції;
- викристовувати сучасну історичну та історіографічну термінологію, понятійний апарат
- користуватися теоретичними здобутками з галузі націоналістичних досліджень.

Передумови до початку вивчення:

Майбутні фахівці з історії зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Націєтворчі процеси в сучасній Європі» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки: «Актуальні проблеми європейської історії», «Сучасний стан наукових знань у галузі історії», «Націоналізм в історичному вимірі».

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни є орієнтація майбутніх фахівців в основних теоретичних підходах зарубіжних і вітчизняних дослідників до визначення сутності нації і націоналізму, націєтворчих процесів на теренах сучасного європейського континенту.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК08. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність працювати в команді.

СК01. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК03. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК05. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК06. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК07. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК08. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК010. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК011. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК012. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

РН04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

РН05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

РН06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН09. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

РН10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

РН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

РН12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

РН13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

РН14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Вступ до курсу.	4/0/4	Дезінтеграція як деструктивний етнополітичний процес: іредентизм, сепаратизація, сецесія. ідея примату принципу територіальної цілісності над принципом самовизначення народів. Різні форми і прояви дезінтеграції: сепаратизм, агресія, загарбання, іредентизм, анексія, сецесія. Етнополітична інтеграція як актуальний, але малодосліджений процес в контексті українських подій. Методи дослідження проблеми етнополітичної інтеграції та дезінтеграції: загальнонаукові, міждисциплінарні та конкретно-наукові. Методологія екстраполяції, системного, порівняльного та структурно-функціонального аналізу, моделювання та класифікації у вивченні характеристики інтеграції та дезінтеграції як етнополітичних процесів.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркове індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
2	Теоретико-методологічні засади дослідження етнополітичної інтеграції та дезінтеграції	4/0/4	Взаємозв'язок процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції у сучасному світі. Основні теоретичні підходи до осмислення інтеграції та дезінтеграції. Методологія дослідження інтеграції та дезінтеграції як етнополітичних процесів. Інтеграція / дезінтеграція як вектор розвитку етнічних (етнополітичних) процесів.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркове індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
3	Етнополітична інтеграція та дезінтеграція як предмет етнополітичних досліджень	6/0/6	Етнополітична інтеграція та дезінтеграція: основні класифікації та рівні розгортання. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція як тенденція розвитку сучасного світу (в межах глобалізаційної та глокалізаційної парадигм). Основні передумови та наслідки етнополітичних інтеграційно-дезінтеграційних процесів.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркове індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування,

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
				контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
4	Зарубіжний досвід етнополітичної дезінтеграції та інтеграції	6/0/6	Дезінтеграція та інтеграція Кореї у контексті північно- й південнокорейського наукового осмислення. Етнополітична інтеграція Кіпру як дезінтегрованої держави. Історія дезінтеграції та реінтеграції Грузії. Баланс інтеграційно-дезінтеграційних процесів у Молдові.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркоче індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
5	Етнополітична дезінтеграція України: передумови, чинники, етапи, особливості перебігу.	4/0/4	Передумови етнополітичної дезінтеграції України. Анексія Автономної Республіки Крим як етнополітична технологія дезінтеграції України. Сецесія окремих районів Донецької та Луганської областей як прояв етнополітичної дезінтеграції.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркоче індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
6	Етнополітична реінтеграція України	6/0/6	Реінтеграція тимчасово окупованих територій у контексті державної етнополітичної політики України. Умови та особливості реінтеграції тимчасово окупованих територій Криму та Донбасу. Політико-правові механізми реінтеграції тимчасово окупованих територій Криму та Донбасу.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркоче індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
7	Україна в	4/0/4	Доконечність трансформації української	<i>Методи навчання:</i>

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	глобалізованому світі		спільноти. Вплив зовнішніх чинників на національний розвиток. Модернізація України в контексті глобалізаційних процесів. Подолання негативних наслідків глобалізації в національному масштабі.	Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркоче індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
8	Національна гідність – запорука ствердження нації і чесноти вільної людини	4/0/4	Національна гідність українця. Традиції української національної гідності. Взаємозв'язок національної і людської гідності. Національна гідність після проголошення незалежності: використання історичного досвіду.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркоче індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
9	Культура української національної спільноти	4/0/4	Українська культура в світовому контексті. Прагнення українства до збереження самобутності національної культури. Українська культура проти поглинання імперською культурою. Політична культура нації: реанімація супроти заведень номадів.	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркоче індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.
10	Національна держава як ідеал національного життя	4/0/4	Підходи до української національної держаавності. Українська РСР – квазісуверенна держава. Боротьба за національно-державне відродження. Відродження України як незалежної	<i>Методи навчання:</i> Навчальна лекція. Бесіда. Наочні та практичні методи навчання. Проблемно-

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			держави.	пошукові методи. <i>Методи контролю:</i> Фронтальне, вибіркове індивідуальне усне опитування на семінарських заняттях, фронтальне тестування, контрольні роботи для підвищення рейтингу, самоконтроль.

Рекомендована література

Основна література:

1. Алексійченко О. В. «Заморожені» конфлікти на пострадянському просторі: геополітичний вимір // Міжнародні відносини. 2013. № 2. С. 1-14.
2. Антонюк О. Основи етнополітики. Київ: МАУП, 2005. 432 с.
3. Асланов С. А. Міжнародно-правові механізми протидії технології етнополітичної дестабілізації // Порівняльно-правові дослідження. 2014. № 2. С. 223–230.
4. Ахмедова Е. Вплив «європеїзації» Туреччини на вирішення проблеми Кіпру // Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 2. С. 61-67.
5. Варналій З. С. Регіональна політика України: нові умови, нові вимоги // Стратегічні пріоритети. 2007. № 1 (2). С. 141-149.
6. Вітман К. М. Євроскептицизм як прояв дезінтеграційних тенденцій в ЄС // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 13. С. 8-13.
7. Вітман К. М. Проблеми об'єднання Румунії та Молдови на основі одного етносу // Держава і право. 2008. Вип. 41. С. 636-641.
8. Воробей Н. О. Європейський чинник врегулювання кіпрської проблеми // Зовнішня політика і дипломатія: історична ретроспектива, традиції, сьогодення. 2013. Вип. 14. С. 102-108.
9. Грицяк Д. І. Мова як чинник етнокультурної консолідації українського суспільства // Держава і право. 2013. Вип. 60. С. 484-491.
10. Дівак В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти: монографія. Київ: Логос, 2010. 224 с.
11. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети. Київ: Наук. думка, 2006. 512 с.
12. Дорошко М. С., Шпакова Н. В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
13. Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник. Київ: Фенікс, 2012. 396 с.
14. Ідентичність етнічна // Енциклопедія історії України в 3 Т. Київ: Наукова думка, 2005. Т. 3. 672 с.
15. Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посібник. Ужгород. Ліра, 2009. 542 с.
16. Явір В.А. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у учасному світі: політико-правовий концепт. – К., 2018.

Додаткова література:

1. *Андерсон Б.* Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ: Критика, 2001. 271 с.
2. *Асланов С. А.* Етнополітична стабільність держави: політико-правовий аналіз: монографія. Ужгород: Ліра, 2016. 464 с.
3. *Вітман К. М.* Витоки грузино-абхазького конфлікту // Віче. 2008. № 18. С. 40-43.
4. *Далявська Т. П.* Нові державні утворення: науковий дискурс щодо категоріально-понятійного апарату // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. Серія 22. Спец. вип. С. 377-382.
5. *Додонов Р.* Закономірності розгортання збройних конфліктів у XXI столітті // Вісник Донецького національного університету. Серія Філософські науки. 2016. № 1. С. 85-94.
6. *Кресіна І. О.* До питання про прояви дискримінації на расовому та етнічному ґрунті // Політичний менеджмент. 2007. № 4. С. 31-40.
7. *Нагорна Л.* Корінні народи // Політична енциклопедія. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.

Електронне джерело. – Режим доступу :

1. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/07/3/7035520/>
2. <https://daily.rbc.ua/ukr/show/razdeleny-vtorzheniem-kakie-uroki-kiprskogo-1457971858.html>
3. <https://www.pravda.com.ua/news/2018/04/19/7178177/>
4. <http://etno.us.org.ua/blog/glossary/39.html>
5. <http://histua.com/slovník/e/etnichni-procesi>
6. <http://bookster.com.ua/etnichni-protsezy-yih-klasyfikatsiyi-stadialna-typologichna-komunikatyvna/>
7. [http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10856/Skurchevskyi Natsiia v dyskursi.pdf?sequence=1](http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10856/Skurchevskyi%20Natsiia%20v%20dyskursi.pdf?sequence=1)

Інформаційні ресурси.

1. Бібліотека Гумер - гуманітарні науки. Режим доступу: <http://www.gumer.info>
2. Журнал «Археологія». – Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171
3. Інститут археології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iananu.org.ua/>
4. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
5. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle2.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. *Онисьченко І. Г.* Основи етнодержавознавства: навч. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 168 с.
2. Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посібник. Ужгород. Ліра, 2009. 542 с.
3. *Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: навч. посіб. / за ред. Я. Й. Малик, М. З. Мальський.* Львів: Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2001. 402 с.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання аспірант може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	30	-
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	20	-
Індивідуальна робота	40	-
Залік	10	-
Разом	100	-

Шкала оцінювання нтів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаковими для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.

Завдання і заняття:

Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з

поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.

Поведінка в аудиторії:

Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.